

"Tjærebrenning i Troms".

"Det brennes ennå en del tjære omkring i landet, etter den gamle og velprøvde metoden. Her bringer "Skogeieren" en reportasje fra Dividalen i Troms. Jordskiftelandmåler Kristian Krogh har skrevet beretningen og den erfarne tjærebrenner Konrad Stenvold har gitt ham de faglige data. Som leserne vil se, ga den mila det her fortelles om 7,4 tonn ren tjære fra 55 småfavner ved. Hertil kommer tjæreolje- og trekullubytet."

Slik lyder overskrift og vaskeseddel til en lengre artikkel som stod å lese i tidsskriftet "Skogeieren" nr - 6 - juni - 1955. Løssalg kr 1,-.

Denne mila vart brent 1953. Det var brødrene Sverre og Alfon Hansen fra Balsfjord som drev fram mila. Sammen med artikkelen var det også fem bilder (vedlagt) fra denne mila. Bildene er ganske sikkert tatt av Krogh. Kanskje dette er de eneste bildene tatt av tjæremilearbeid innafor Frihetsli? Dersom noen skulle "sitte" på slikt materiale så er jeg interessert. Artikkelen i "Skogeieren" er kanskje litt for lang til å ta med i sin helhet her, men jeg vil gi noen kommentarer til bildene - og bruke litt av innholdet i fortellinga til Krogh.

I dette området, innafor Frihetsli, som nå er fredet og lagt ut til et såkalt Naturvernområde, **forøvrig svært omstridt**. Her er det produsert ca. 100.000 (hundre tusen) liter eller kg tjære. Dvs. 1000 tønner a` 100 liter. Mye av denne produksjonen vart gjort av Sigurd Hansen med sønner (Sverre, Alfon, Hans, Ansgar og Magne) fra Balsfjord i årene etter krigen (1946) og fram til og med 1953. I denne perioden brente de 8 (åtte) miler som tilsammen gav ca. 425 tønner tjære. Vi på Frihetsli hadde mye kontakt med «Hansenkarene». Svært ofte når de var på vei til eller fra, tok de seg en kvil på Frihetsli. Der fikk de kaffe og kaffemat. Høvde det, spiste de også middag.

Korogh skriver at det "fra miletomta var 10 km til bilvei. Men det var såpass kjerrevei at transporten dit kunne gjøres med traktor". Det står ikke noe om hvem som kjørte, men det var ganske sikkert Sverre J. Stenvold (1916 – 1992) som foretok denne kjøringa. Han kjørte med sin røde traktor Volvo T 24, "Rauen", som han sjøl populært kalte han. Så vidt jeg veit var dette taktor nr. to som kom til Dividalen. Ole Nergård på Diviåsen var kanskje den første med traktorkjøp. Og "dit" de kjørte tønnene, var nok til Nedre Divifoss ved bruene, der bilveien da hadde sitt endepunkt.

Her er et bilde av traktoren «Rauen». Bildet er tatt på Frihetsli på etterjulsvinteren 1954. Fra venstre ser vi Ole Nygård, Sverre K. Stenvold, Norvald Maristad og traktoreier Sverre J. Stenvold. Her er pause i brennvedkapping.

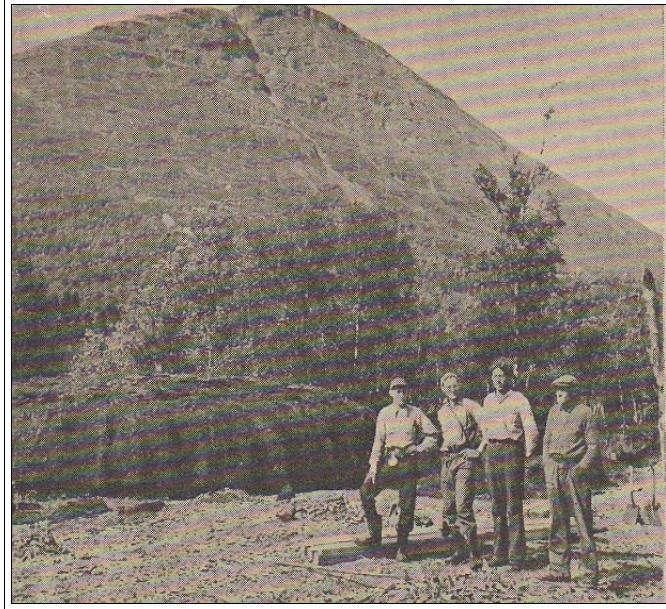
Før denne tid hadde Sigurd Hansen ei noe lys, rødbrun hoppe - med lyst gulig faks og rumpe. Ho var nok av rasen lyngshest og bar navnet Tyra. Ellers var ho lita, men energisk og sterk. Med henne ble det på sommerføre, transportert flere mileproduksjoner fra området Øvre Divifoss til nedre Divifoss der bilveien den tid endte. Kjørereditet var en fallvogn med en platt som gav rom for inntil tre tønner. Vogna hadde hjul med jernskoning som forøvrig var vanlig på denne tida. Etter noen år ble vogna utstyrt med gummihjul. Det var et kjempeframskritt - og en stor lettelse å kjøre med gummihjul på vogna, over de mange steinmoene, der jernskoningshjulene nærmest hoppa og skrangla fra stein til stein.

To plasser på veien var heller vanskelig å passere med tunge lass. Det var Henberget like nord for Fossbua, og Sleppelvknoen (en berghomp med svaberg i veitraseen) like sør for Storsteinula (-urda). Bare denne tjæretransporten var nærmest en utrolig, for ikke å si en nesten umenneskelig arbeidsinnsats - utført av kjørekar og hest!

Mellom Fossbua og Vetlnesbua hendte det at Hasenkarene fløtet tjæretønnene på elva. Divielva renner for det meste veldig stille på denne strekninga. De fylte ikke opp tønnene helt etter «vraking». Dermed var tønnene ikke helt fulle, og da flaut de passelig i vatnet. De bandt flere tønner sammen. Hvor mange tønner de bandt sammen pr. fløting, husket ikke Sverre Hansen (2007). Fem brenninger vart gjort av Hasenkarene like ved Fossbua, pluss ei mile like nord fra Gambekken. Der hadde de bygd ei torvgamme for anledninga. Den vises enda.

Omtalte mile skulle vært brent sommeren 1952. Uheldigvis, natta før innlegginga av mila, kom det 10 - 15 cm snø. Da var det ikke annet å gjøre enn å gå ned til Frihetsli, hvor der var telefon, ringe og varsle dugnadsjengen i Balsfjord om snøfallet - og at innstablinga måtte utsettes. Dette snøfallet, og at Sverre hadde fått innkallelse til militærtjeneste denne sommeren, gjorde at det ikke ble brent noen mile denne sommeren. Dette førte også til at Sverre og Alfon kommende sesong braut mere rot, og bruket (mila) ble derfor ganske stort, hele 81 (8100 liter) "unna kjellen". Dvs. «før vraking» som igjen vil si etter at avfallet brunlågen og svartlågen er tappet av tønnene. Altså, inga tjærebrenning 1952, følgelig heller ingen penger. Da var det å spørre handelsmann Bjarne Haug om forskudd på tjære de skulle levere året etter. Penger fikk de ikke, men de fikk ta ut varer på krita fra butikken. (tredveårene - ikke slutt).

Det var like etter krigen med dårlige tider og økonomi. Sigurd Hansen hadde i tillegg en stor familie (16 barn) å forsørge og han mottok til tider offentlig økonomisk støtte. I den forbindelse hadde Sigurd gitt sosialvesenet "tilbudet"; at dersom de hjalp han med å kjøpe en hest, skulle han klare seg uten flere støtteordninger. I en slik sammenheng kom hoppa Tyra til gårds. Og, som vi før har hørt, gjorde hun så absolutt rett for seg - både i rotskogen og med tjæretansporten. Tyra var også sikkert en tro sliter og tjener i et mangslunget arbeid heime på gården.

Kommentar til bildene Bilde 1: Fra venstre ser vi brødrene Bjarne og Harald Logstein (landmålere), Sverre Hansen (91 år høst 2008) og hans far Sigurd Hansen. Disse landmålerne (Krogh, Sigurd Svindland og brødrene Logstein), hadde hovedteltleiren sin på Nordre Frihetsli i området der fjøsbygninga står i dag. De lå der i sommersesongene 1948 - 1953. Vi ser og den torvtekte mila (fussen) klar for tenning, med fjellet Bærhaugen i bakgrunnen. Ca. hundre meter nord for mila og ved Divielva, ligger tømmerkoia Vetlnesbua (se bilde). Den var husværet til Sverre og Alfon mens de arbeidet med tjæremileprosjektet. Sommeren 1951, på samme plass og i samme kjell, brente Sverre Hansen og Magnus Maukeng (Gammelfinn, han sjøl spøkefullt kalte seg) ei mila. Av denne mila fikk de 55 tønner (5500 liter) "unna kjellen". Foto: Krogh.

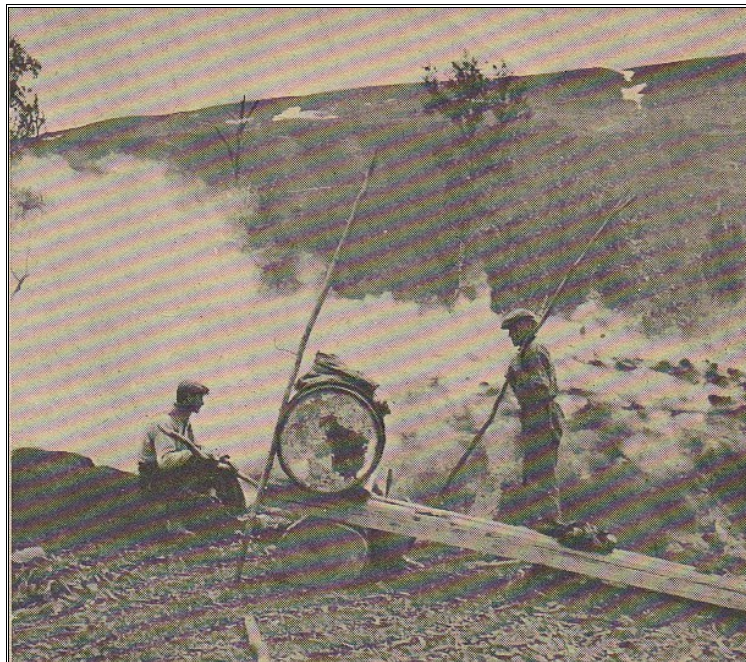

Foto: Krogh.

Bilde 2 fra venstre: Konrad Stenvold og Sigurd Hansen, begge med kver sin torvgaffel. Vi ser også et bensinfat med jernringer. Sannsynligvis er fatet, liggende på et "gångtre,"

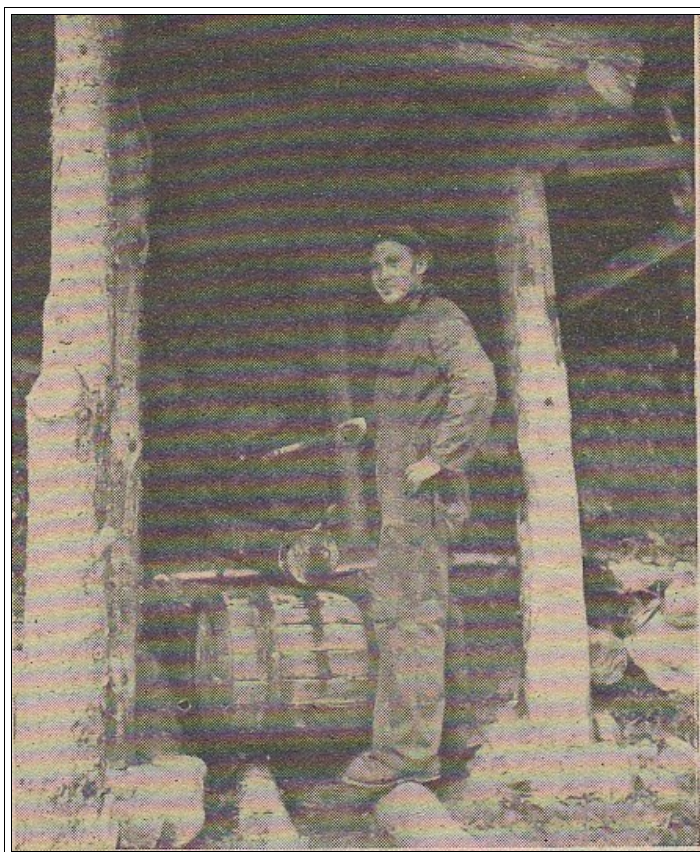
etterlatenskaper fra krigstida og tyskerne 1940 - 45. Gangtreet ligger på en spikarstabbe med botnen fram. Gangtrærne brukes av tjærevedbærerne under innlegginga av mila.

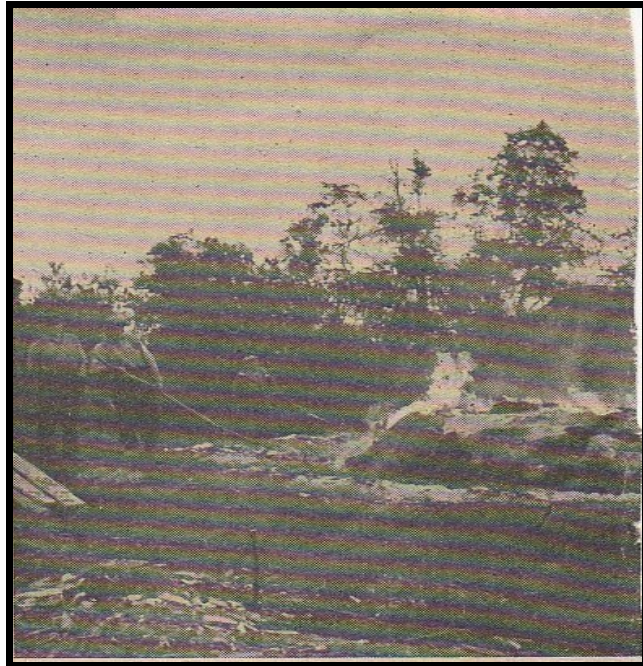
Bilde 3: Konrad på taket av mila med ei brenntorv på torvgaffelen. Torvdekket vedlikeholdes, eller det er et røykhol som må tettes. Verre er det hvis varmen har slått gjennom torvdekket og en får åpen varme. Kan tyde på det siste da en ser svartrøyk i kanten av bildet like foran brenntorva. Røyken fra ei tjæremile skal være så lys som mulig. Alfon i bakgrunnen ved foten av fussen.

Krogh sin kommentar til bildet: "En farlig situasjon! Varmen har slått gjennom torvdekket og "hullet" må tettes".
Foto: Krogh.

Bilde 4: Alfon Hansen under brøstet på kjellen og i tynnrommet (tønnerommet) der han tapper tjære. Han har tjæretappen i høyrehanda.
Foto: Krogh.

Bilde 5 fra venstre: Sverre, Konrad og Sigurd eller Alfon. Brenninga går mot slutten og man "brenner på køla". Strålevarmen er ganske sterk. Ullklær eller vadmelsklær er gunstig å bruke. En «kler varmen ute». Foto: Krogh.

Vetnesbua av 1988, der Sverre og

Alfon Hansen hadde som husvære da de arbeidet med nevnte tjærebruk. Magnus Maukeng og Sverre Hansen låg også i denne bua vinteren 1950 – 1951 mens de holdt på med arbeidet til mila de brente sommeren 1951. (5500 liter) Tønnene arbeidet de inne i bua til begge disse tjæremilene. Staven til tønnene fikk de saga på Frihetsli hos Konrad.

Foto: Sverre Stenvold.

Til noen tjære miler fikk Hansenkarene saga staven på saga hos John Stenvold, Øvre Stenvold.

To tjærebrennere fra
1953

Til venstre: Sverre
Hansen og Konrad
Stenvold møttes 20.
februar 2007 hos
Sverre.

Foto: Sverre Stenvold

Sørreisa, juli 2008.
Sverre Stenvold.